

מתחילה 'כי לא ידעו מה הוא' (שמות טז, טז), ואחר כך כתיב ציווי שמירת שבת 'וביום השביעי שבת לא יהיה בו וגו' עד אנה מאנתם וגו' וישבתו העם ביום השביעי' (שם טז, כה-ל), ואחר פרשת השבת כתיב 'ויקראו בית ישראל את שמו מן' (שם פסוק לא). ושייכות האשה לענין המן, יתכן משום שהמן היה מוכן למאכל, והוא רמז למלאכות שהאשה עושה לבעלה, טוחנת ואופה (כתובות נט, ב), תיקוני דפת שנגרמו בסיבת חטא אדם הראשון, וכדאיתא בתנא דבי אליהו (רבא פרק ט) ובגמרא (יבמות סג, א): אדם מביא חיטין מן השדה ואינו יכול לאוכלן והאשה טוחנתן בריחים ואופה את הפת - לא נמצאת מאירה עיניו, המלאכה שהאשה עושה היא הכנת המאכלים - כעין מה שהיה במאכל המן שהיה מוכן לפני כל אחד ואחד בלא טורח ויגיעה.

ע"פ רשימות השומעים משב"ק פרשת פינחס תשנ"ה - 'קידושא רבא' לנכדתו

שבת נוטריקון ש' בת

ענין נתינת שם לבת בשבת, יתכן על פי דאיתא בזוה"ק (ח"ב ד, א): שבת נוטריקון ש' בת, בת הרמז על השכינה כדאיתא ברמב"ן (בראשית כד, א).

ע"פ רשימות השומעים

אוצר החכמה

נתינת השם בשבת - להועיל לדיבור הראוי, מידות טובות וצניעות

איתא בגמרא (קידושין ל, ב): האב חייב בבנו וכו', ולהשיאו אשה וכו', מנלן דכתיב (ירמיה כט, ו) 'קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים', בשלמא בנו בידו, אלא בתו בידו היא? הכי קאמר להו: ניתן לה מידי ולבשייה ונכסייה כי היכי דקפצו עלה אינשי. יש לומר הפירוש, שיחנך את בתו למידות טובות ולצניעות, 'ניתן לה מידי ולבשייה' - היינו שילבישנה במידות טובות, 'ונכסייה' - שיחנכנה לצניעות.

ובזה יש לפרש גם כן דברי חז"ל (יומא עה, א): איש ואשה שבאו לפני משה לדין וכו', אמר להם משה 'לבוקר משפט', למחר אם נמצא עומרה בבית בעלה בידוע שהוא סרח עליה, נמצא עומרה בבית אביה בידוע שהיא סרחה עליו (גירסת ה'עין יעקב' שם), ולמה הוי הסימן דוקא בנמצא בבית אביה? אלא לרמוז שעדיין לא השלים אביה את חינוכה למידות טובות ולצניעות, וצריכה היא לשוב לאביה בכדי שיחנכנה.

וזה גם הרמז בגמרא (מועד קטן ט, ב) בדברי תלמידיו של רבי שמעון בר יוחאי שאמרו לבנו: יהא רעוא וכו' תיפוק ולא תעייל, ופירש לו רבי שמעון בר יוחאי שהיתה כוונתם: 'תוליד בנתא ולא ליהדרו לותיק', היינו שיחנכם למידות טובות ולצניעות כל הצורך ולא יצטרכו לשוב אליו עוד.

וזהו ענין קריאת השם בשבת דוקא, דאיתא בגמרא (שבת ק"ג, א): 'וכבדתו' (ישעיה נח, יג) - שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, כי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבדותי, וכן איתא (עי' זוה"ק ח"ג כט, ב; או"ח סי' רמב): כבדהו בכסות נקיה, ענין צניעות, ובהיפך זה איתא (סנהדרין צג, א): יהושע כהן גדול איחרוכי מאניה - לפי שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה. 'מעשות דרכיך' - שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול, ענין מידות טובות. 'ודבר דבר' - שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול. ולפיכך קוראים השם בשבת, בכדי שיועיל לכל אלו הדברים, שיהא הדיבור כראוי, מידות טובות, וצניעות.

²⁹³

עפ"י רשימות השומעים משב"ק פרשת פינחס תשנ"ה - 'קידושא רבא' לנכדתו

שמחת לידת בת בשבת דוקא - ענין הדלקת נרו של עולם

מנהג ישראל תורה, נוהגים לעשות קידוש בהולדת בת, איתא במדרש (ב"ר כו, ד): רבי שמעון בר אמי ילדה אשתו נקבה, חמתיה רבי חייא רבה, אמר ליה התחיל הקב"ה לברכך, אמר ליה מנא לך הא, אמר ליה דכתיב (בראשית ו, א) 'ויהי כי החל האדם לרוב וגו' ובנות יולדו להם', עלה אצל אביו, אמר לו שמחך הבבלי, אמר לו כן וכן אמר לי, אמור לו אף על פי כן צורך ליין וצורך לחומץ, צורך יין יותר מן החומץ. ולמה קרא זאת 'חומץ'? ויש לומר דאיתא בגמרא (תענית כה, א) על בתו של רבי חנינא בן דוסא שנתחלף לה כלי של חומץ בכלי של שמן והדליקה בשל חומץ, אמר לה מי שאמר לשמן וידלוק הוא יאמר לחומץ וידלוק, וגבי הדלקת הנר איתא (תנחומא מצורע, יז) שהאשה מצווה על הדלקת נר שבת לפי שהיא כבתה נרו של עולם, ולכן קרא לה 'חומץ', כשם שהחומץ אינו דולק כן האשה כבתה נרו של עולם. חמץ גם ר"ת חמת מלאה וכו' (שבת קנב, א).

אולם פעמים החומץ יכול להיות טוב יותר מן היין, על ידי הדלקת האור בבתי ישראל, תדליק נרו של עולם, וכדאיתא בגמרא (יומא עא, א): אם רואה

אדם שתורה פוסקת מזרעו ישא בת תלמיד חכם שנאמר וכו' 'מריח מים יפריח' וגו' (איוב יד, ט), ועל ידה יזכה לבנים תלמידי חכמים, וכעין שאמרו ז"ל (סוטה כא, א) דמקרינ ומתנינ בנייהו ונטרן להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא, ועל ידי זה היא מדלקת נרו של עולם בבחינת 'יאמר לחומץ וידלוק'.

ענין הקידושא רבא שעושים בהולדת בת ומברכין בו ברכת 'בורא פרי הגפן', דאיתא בגמרא (בבא בתרא צו, א): ריחיה חלא וטעמיה חמרא הוי יין ומברכין עליו 'בורא פרי הגפן' ומקדשין עליו, והכי קיימא לן להלכה (או"ח סי' רד סעי' ג; סי' רעב סעי' ג), ואיתא בגמרא (פסחים קו, א): רב אשי איקלע למחוזא ואמרו ליה ליקדיש לן מר קידושא רבא וכו', סבר מאי ניהו קידושא רבא, אמר מכדי כל הברכות כולן 'בורא פרי הגפן' אמרי ברישא, אמר בורא פרי הגפן ואגיד ביה, חזייה לההוא סבא דגחין ושתי וכו' והבין שכל ענין הקידושא רבא הוא ברכת 'בורא פרי הגפן', שברכה זו חשובה מן הכל וכנגד כולם, וזהו ענין הקידושא רבא בלידת בת, שבא לרמוז על זאת שתהיה בת תלמיד חכם, וכדוגמת היין, ותגדל בנים תלמידי חכמים, ותדליק נרו של עולם.

ע"פ רשימות השומעים משב"ק פרשת פינחס תשנ"ה - 'קידושא רבא' לנכדתו

קריאת השם ב'עליה לתורה' - מן התורה מה' אשה לאיש

טעם שקוראים השם לבת בעליה לתורה, יש לפרש על פי מאמר כ"ק אאז"ל שהקשה על מה שאמרו חז"ל (ב"ר מח, יא): בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו דהדא פיתא מזוניתא דליבא, וכי על דבר הנראה ומורגש בחוש יש להביא ראיה מן התורה ונביאים וכתובים? ותירץ דכתיב (דברים ח, ג) 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', מוצא פי ה' - הכוונה לתורה, והיינו שחיותו של האדם היא מכח התורה, וזהו בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו וכו', היינו שכח זה שהפת סועדת הלב הוא מן התורה. וכן יש לומר גם לגבי לידת הבת, דאיתא (כתובות נט, ב) אין אשה אלא לבנים, לכן כבר בעת הלידה רומזים על ענין הזיווג, ואיתא בגמרא (מועד קטן יח, ב): מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים מה' אשה לאיש, היינו שהזיווג בא מכח התורה, ולכן נותנים שם לבת בעת קריאת התורה דוקא כדי לברר זאת.

ע"פ רשימות השומעים משב"ק קרח תשנ"ה - 'קידושא רבא' לנכדתו

קריאת השם ב'עליה לתורה' - הכרזה על האבירה

הטעם שנותנים שם לבת בעליה לתורה, יש לומר על פי מה שאמר כ"ק אאז"ל טעם המנהג שבוחנים החתן משום דאיתא (קידושין ב, ב) בעל אבירה מחזר על אבירתו, וגבי אבירה איתא (בבא מציעא כז, א) 'עד דרוש אחיך אותו' - דרשהו שלא יהיה רמאי. והנה אשה קרויה 'כבר', הלחם אשר הוא אוכל (בראשית לט, ו), וזה הרמז בדברי חז"ל (נדה לא, ב): בא זכר לעולם - בא ככרו בידו, היינו שבעת לידתו מוכן עבורו זיווגו המיוחד לו (עי' סוטה ב, א ובתוס' שם ד"ה קודם), והרי המוצא כבר חייב להכריז (עי' בבא מציעא כג, א), ואיתא (שם כח, ב): התקינו שיהיו מכריזים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ולכן קוראים השם בזמן קריאת התורה בבית הכנסת, כדי להכריז שיבוא בעל האבירה ויטלנה, שיכין עצמו החתן כבר מעתה על ידי התורה.

ע"פ רשימות השומעים משב"ק פרשת קרח תשנ"ה - 'קידושא רבא' לנכדתו

רמז לקידוש וסעודה בלידת בת

רמז ל'קידוש' וסעודה בלידת בת, הוא ממה דאיתא בגמרא (בבא בתרא צא, א): אמר רבה בר רב הונא אמר רב, מאה ועשרים משתאות עשה בועז לבניו, שנאמר 'ויהי לו שלשים בנים ושלשים בנות'... ובכל אחת ואחת עשה שתי משתאות, ופירש הרשב"ם שעשה ששים משתאות לסעודת אירוסין וששים לסעודת נישואין, אמנם רבינו גרשום מפרש שעשה ששים משתאות משנולדו וששים משתאות כשהכניסם לחופה, הרי שעושים 'קידוש' וסעודה גם בלידת בת.¹⁷

ע"פ רשימות השומעים מסעודת יום שב"ק פרשת בהעלותך תשנ"ד - 'קידושא רבא' לנכדתו

רמז לקידוש על היין בלידת בת

הטעם שעושים קידוש בלידת בת, משום שנשים נמשלו לגפן כדכתיב (תהלים קכח, ג) 'אשתך כגפן פוריה', וכן כתיב ותירוש ינובב בתולות (זכריה ט, יז),

¹⁷ וכן כתב רבינו בקיצור בכתי"ק בגליון מסכת בבא בתרא (צא, א) על דברי הרבינו גרשום האמורים: "אולי מכאן סמך למנהגנו לעשות משתה בשבת אחרי הולדת הבת". עכלה"ק.

ואיתא (נדה סד, ב): נשים בבתוליהם כגפנים, ולכן מקדשים על היין.
 ע"פ רשימות השומעים מסעודת ליל שב"ק פרשת קרח תשנ"ג - 'קידושא רבא' לנכדתו

בר מצוה בשבת

כשנעשה בר מצוה בשבת - שבת היא המצוה הראשונה שמתחייב בה
 כ"ק אאז"ל אמר בשם השפת אמת שהמצוה ראשונה שאדם מתחייב בה
 כשנעשה בר חיובא היא קריאת שמע של ערבית, מקבל עול מלכות שמים
 תחילה ואחר כך עול מצוות (ברכות יג, א), ולפיכך המשנה פותחת (ריש ברכות)
 בדין קריאת שמע של ערבית, שזו מצוה ראשונה שמתחייב בה. ¹²³⁴⁵⁶⁷ **והבית**
ישראל ז"ל אמר שקריאת שמע של ערבית יש בזה דיעות חלוקות אם היא
 מדאורייתא בלילה דוקא, אבל מצות כיבוד אב ואם היא לכל הדעות
 מדאורייתא, והיא מצוה ראשונה שמתחייב בה מיד כשנעשה גדול. ואולי יש
 עצה לצאת ידי שניהם כשאביו יצוה עליו לקרוא קריאת שמע של ערבית,
 ואז יקיים שני המצוות במעשה אחד.
 אמנם כל זה בחול, אבל מי שנעשה 'בר מצוה' בשבת, הרי זו המצוה
 הראשונה שמתחייב בה, 'זכור' ו'שמור' דשבת. ויש להסתפק אם חייב גם
 ב'תוספת שבת' לפנייה.

ע"פ רשימות השומעים